

Erhvervsfiskeriet på Esrum sø

Esrum sø var ligesom mange af de nuværende statsskove oprindeligt et kongeligt domæne. Søen administreredes først af Rentekammeret siden af Frederiksborg Amtsstue på statsskassens vegne. I 1968 overførtes søen til Landbrugsministeriet, Esrum skovdistrikt. Skovdistriktet overførtes i 1973 til miljøministeriet og benævnes nu Frederiksborg skovdistrikt.

Søens administratorer har tidligt søgt at udnytte erhvervsfiskeriet i søen økonomisk.

I 1700-tallet var ferskvandsfiskeriet mere omfattende end nu. Der blev udsat yngel og fisket, ikke blot i Arresø og Esrum sø men også i talrige småsøer og damme. Lederen af fiskeriet i Kronborg og Frederiksborg amter var fiskemesteren, der boede i Fiskergården, som lå ved Slotssøen ved siden af Slotsmøllen i Hillerød¹. I 1762 adskiltes fiskeriet i de to amter. Fiskeriet passedes ved hoveri; således måtte bønderne i Nødebo trække våd i Esrum sø. I 1762 indberetter Amtmanden, at der alene i månederne juni, juli, august og september til fiskeriet i amtet var blevet krævet 34 par forspandsheste, 407 bespændte bøndervogne og arbejde af 590 mennesker.

Den fineste og mest eftertragtede fisk var karpen. Det er dog tvivlsomt, om der er blevet fanget ret mange karper i Esrum sø. Den sidste(?), en spejlkarpe, blev fanget i 1970'erne. De almindeligste fiskearter idag er ål, aborre, gedde og brasen

I perioden 1864 - 1907 var fiskeriet tillagt civillisten.

År	Navn	Bemærkninger
1730-1749	Johan Ludvig Schwermann	Fiskemester i Kronborg og Frederiksborg amter. Forpagtede fiskeriet for en årlig afgift af 2255 retter herrefisk til hofspisningen. Man skelnede mellem "herrefisk", hvortil regnedes karper, karusser, brasen, gedder og krebs, og "spisefisk" eller "gemen fisk" som udgjordes af aborrer, løjer, suder, skaller, hork, ål m.m. En ret svarede til 10,5 kg, en ret karper dog kun til 1,5 kg. I Schwermanns tid fandtes i Slotssøen et hyttefad, i hvilket han opbevarede fiskene. Det var et større anlæg, som havde kostet flere hundrede rigsdaler, men i 1739 beklagede han sig over, at fiskene i hyttefadet døde, og at grunden hertil var, at søen ikke fik tilløb af frisk vand. Spildevandet fra byen har nok ikke gjort sagen bedre. Ikke blot for Schwermanns skyld, men også af hensyn til herskaberne, der skulle spise fisken, foreslog amtmanden at flytte hyttefadet til et sundere sted. På Fiskergården blev der derfor bygget et nyt stort hyttefad forsynet med rindende vand fra en kilde i nærheden.
1749-1751	Bernhard Diderich Bode	Fiskemester i Kronborg og Frederiksborg amter
1751-1762	Knud Carlsen	Fiskemester i Kronborg og Frederiksborg amter. Byggede ejendommen "Carlsberg" i Hillerøds sydøstlige udkant mod Præstevangen 1760
1762-1769	Albert Abel	Fiskemester i Frederiksborg amt
1769-1844	?	?
1844-1864(?)	Johan Christian Jappe	Rentekammeret bortforpagter fiskeriet til fiskemester Jappe på en 8-årig kontrakt. (original i 3). Afgift 92 rigs

¹ Ejendommen Hillerødsholm erhvervedes af Frederik II ved mageskifte med Herluf Trolle 1560. På stedet fandtes et slot som Kongen straks begyndte at om- og tilbygge under navnet Frederiksborg slot. Her blev Chr. IV født i 1577. Senere foretrak Frederik II det i 1585 opførte Kronborg slot som residens. Chr. IV boede allerede som ung på Frederiksborg slot, som han 1602-1620 lod nedrive og nybygge. Slottet var residens indtil 1750, herefter benyttedes det i Chr. VII's og Fr. VI's tid kun til jagter, idet både Fredensborg og Hørsholm slotte var bekvemmere indrettet. (Hørsholm blev benyttet af hoffet til 1771 og nedrevet 1810-12). Fra 1850 -1859, hvor slottet brændte, var det dog residens for Fr. VII. Nu er slottet nationalhistorisk museum. Restaureringen efter branden er betalt af brygger J.C.Jacobsen.,

		daler sølv årlig. Kontrakten er muligvis blevet forlænget til 1864
1864 -1907	Færgemændene Holm og Petersen (se oversigt over færgefartens historie på Esrum sø)	I denne periode benyttede civillisten sin fiskeret som en del af lønnen til den mand, der havde opsynet med de kongelige lystbåde (og som ved siden af drev færgefart på søen).
1907-1908	Wilhelm Edvard Hansen og Peder Laurits Pedersen	Fiskeriet udbydes på auktion. Hansen og Pedersen, der fik kontrakten var fiskere i Sletten. Den årlige afgift blev 3370 kr. Forpagterne fik rådighed over det mellem søen og byvejen til Sørup beliggende areal. Proprietær Madelung, Esrum Møllegård protesterede mod bortforpagtningen, idet han mente, at hans ålefiskeri i kisten ved Esrum Mølle derved ville blive stærkt forringet.
1908-1913	P.H.Løhmann	Overtager kontrakten fra Sletten fiskerne på uændrede vilkår. Løhmann er fiskeeksportør og grosserer fra København. Han har desuden kontrakt på færgefarten (1. s. 53.)
1914-1918	Proprietær C.J. Madelung	Madelung var ejer af Esrum Møllegård og dermed af ålekisten der. (Brev og auktionskonditioner i 3). Ved auktion overtager han fiskeriet for 960 kr årligt
1918-1932	Carl Rasmussen	Overtager Madelungs kontrakt. Afgiften stiger i perioden fra 960 til 4000 kr årligt. 1932 antager Carl Rasmussen fisker Oscar Andersen som underforpagter til at fiske for sig med egne redskaber og mod en afgift på 25% af bruttoindtægten. I 1937 lægger Oscar Andersen grundstenen til "Hyttetfadet" i Sørup havn. I 1938 ansøger han om tilladelse til at benytte det opfyldte søareal, hvor Sørup Havn nu ligger som udgangspunkt for sit fiskeri. (3).
1939-1971	Oscar Andersen	Fisker og vestjyde. I kontrakten fra 1939 benyttes for første gang en afgift beregnet som en fast procent af fiskerens bruttoindtægt ved salg af de enkelte fiskearter. Før da havde fiskeriet været udbudt på auktion til en fast, årlig afgift. Dette afgiftsprincip er siden blevet fulgt. Oscar Andersen byggede på et tidspunkt under sin forpagtning gulstenvillaen på matr. nr. 9a, Sørup syd for den nuværende havn. Efter Oscar Andersens død eksproprieres i 1979 en del af denne ejendom til havneformål (arealet med det nuværende "Hyttetfad" m.fl. skure.) (Foto i 3)
1972-1987	Villy Winther	Fisker fra Gershøj. Fik forpagtningen efter at denne havde været udbudt offentligt. Bl.a. ejeren af Esrum Møllegård, Peter Didrichsen, var mellem ansøgerne. Efter 1987 fortsatte Villy Winther som havnefoged på Sørup havn til 1997. Den gennemsnitlige årlige fangst af spisefisk og skidtfisk i perioden var som følger (kg): Ål: 13.300 Aborre: 4.500 Gedde: 600 Brasen: 800 Sude: 30 Skidtfisk: 22.800

		<p>Ialt: 42.030 med faldende tendens bortset fra aborre fangsten. Hovedparten af fangsten finder sted i bundgarn suppleret med kasteruser. En del aborrrer fiskes med trawl i vinterperioden. Som foreskrevet i forpagtningskontrakten suppleredes den naturlige, men faldende åleopgang fra Esrum å med indkøbt åleyngel udsat direkte i søen.. Ikke garnskadede gedder skal genudsættes. I perioder udsætter skovdistriktet ligeledes åleyngel Villy Winther forsøger ligeledes udsætning af sandart, men uden held. I 1981 overtager Skovstyrelsen ved Esrum distrikt Esrum Møllegård og dermed driften af ålekisten ved møllen samt kontrollen med vandstanden i Esrum sø I en periode driver Willy Winther bådudlejning fra Sørup havn</p>
1988-1997	Preben Winther	<p>Fisker, søn af Villy Winther. Hans gennemsnitlige årlige fangster var (kg): Ål: 4.500 Aborre: 6.000 Gedde: 250 Skidtfisk: 4.500 Ialt: 15.250 igen med kraftig faldende tendens perioden igennem. Som i forgængerens tid gælder det, at ikke-garnskadede gedder skal genudsættes. Dette kommer også til at gælde for ørreder. I Preben Winters forpagtningsperiode etablerer der sig en skarvkoloni på Møllekrogens sydlige bred. Skarvens fiskeri plus den almindelige nedgang i åleopgangen (bl.a som følge af forekomsten af svømmeblæreorm) gør ålefiskeriet urentabelt. Der registreres stigende protester fra lystfiskerside mod trawlfiskeri efter aborrrer og erhvervsfiskeriet i almindelighed. I de første år af perioden fortsættes åleudsætningerne.</p>
1998	Erhvervsfiskeriet på Esrum sø ophører	

Kilder:

1. Godfred Hartmann og Jørgen B. Rasmussen: *Skipperhuset. Frederik den IV's bådhus ved Fredensborg Slot*. Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur og Bevaringsforeningen "Fredensborg". 1994.
2. Niels Richter Friis: *Skipperhuset ved Esrum Sø fylder 250 år*. I: Folk og Minder fra Nordsjælland 1976

3. Frederiksborg skovdistrikts arkiv

4. Valdemar Seeger: *Fra Frederiksborg og Kronborg Amter. Fra Kulsvierlandet II. Forhold og Tilstande i Nordøstsjælland i Tiden fra Christian VI's Tronbestigelse til omkring 1780*. Hillerød 1931